

2. Онтогенез — Вікіпедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу uk.wikipedia.org/wiki.
3. Большая Советская Энциклопедия. Третье издание. 1969-1978.т. 22.
4. Життєвий цикл — Вікіпедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу uk.wikipedia.org/wiki.

УДК 634. 017

АНАЛІЗ ТАКСОНОМІЧНОГО СКЛАДУ ДЕРЕВНИХ ТА КУЩОВИХ РОСЛИН ПАРКОВОЇ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

*ФЕДОРЧУК М.І. – д.с.-г.н., професор, Херсонський державний аграрний університет,
ВІТЕНКО В.А. – к.б.н., Уманський національний університет садівництва,
МРИНСЬКИЙ І.М. – к.с.-г.н., доцент,
ОНИЩЕНКО С.О. – к.с.-г.н., доцент,
БОЙКО Н.В. – к.с.-г.н., доцент,
КОТОВСЬКА Ю.С. – аспірант, Херсонський державний аграрний університет.*

Постановка проблеми. Видовий склад деревних та кущових рослин більшості населених пунктів України формується впродовж кількох століть. Асортимент рослин, які використовуються для озеленення даних територій складається з великої кількості видів, форм, сортів, однак в більшості випадків він є обмеженим, в зв'язку з впливом різноманітних факторів [1].

На формування таксономічного складу деревних та кущових насаджень парків та лісопарків нашої країни суттєво впливають такі чинники: ґрунтово-кліматичні умови місця розташування цих об'єктів; наявність близько розташованих розсадників і їхнього асортименту рослин та функціональне використання даного об'єкта.

В міських умовах зелені насадження виконують важливі санітарно-гігієнічні функції, проте вони являються динамічною системою, котра змінюється в часі і просторі. В зв'язку з цим, на сучасному етапі розвитку садово-паркового будівництва важливим і актуальним завданням є вивчення стану цих насаджень [2].

Мета роботи – аналіз таксономічного складу деревних та кущових рослин, які зростають на парковій території Херсонського державного аграрного університету (ХДАУ).

Завдання і методика досліджень. Визначення таксономічного складу деревних рослин проводили за С.Я. Колесніковим [2] та С.В. Заячуком [3].

Результати досліджень. На парковій території Херсонського державного аграрного університету росте велика кількість деревних та кущових рослин, серед яких зустрічаються цінні декоративні рослини.

Ділянка площею біля 2,4 га, на якій росте переважно дуб звичайний (*Quercus robur* L.) вважається найбільш цінною на даній території. Первинною метою створення цього лісового масиву був пошук найбільш доцільних способів

закладки та вирощування полезахисних деревних (лісових) насаджень для степових умов Херсонської та суміжних з нею Запорізької та Миколаївської областей. В подальшому він перетворився на паркову територію Херсонського державного аграрного університету, де люблять відпочивати місцеві жителі.

Для подальшого утримання та збереження деревних та кущових рослин цього парку нами проведено визначення їх таксономічного складу. В таблиці 1. представлені дані по таксономічному складу деревних рослин паркової території ХДАУ.

Таблиця 1. – Таксономічний склад деревних насаджень паркової території Херсонського державного аграрного університету

№ п/п	Українська назва рослин	Латинська назва рослин
1	2	3
1	Абрикос звичайний	<i>Armeniaca vulgaris Lam.</i>
2	Айва звичайна	<i>Cydonia oblonga</i>
3	Айлант найвищий (китайський ясен)	<i>Ailanthus altissima (Mill.) Swingle</i>
4	Акація біла (робінія псевдоакація)	<i>Robinia pseudoacacia Bessoniana</i>
5	Альбіція ленкоранська (акація ленкоранська, альбіція шовкова)	<i>Albizia julibrissin Durazz</i>
6	Алича	<i>Prunus cerasifera L.</i>
7	Аралія маньчжурська (висока)	<i>Aralia mandshurica Rupr. et Maxim.</i>
8	Береза бородавчата	<i>Betula verrucosa Ehrh.</i>
9	Береза дніпровська	<i>Betula borysthenica Klok.</i>
10	Бундук дводомний (канадський)	<i>Gymnocladus dioicus (L.) K.Koch.</i>
11	В'яз гладенький (звичайний)	<i>Ulmus laevis Pall.</i>
12	В'яз дрібнолистий	<i>Ulmus parvifolia Jacq.</i>
13	В'яз шорсткий (голий)	<i>Ulmus glabra Huds.</i>
14	Верба біла (срібляста)	<i>Salix alba L.</i>
15	Верба козяча	<i>Salix caprea L.</i>
16	Верба Матсуди	<i>Salix matsudana f. tortuosa Koidz.</i>
17	Верба плачуча (вавілонська)	<i>Salix babylonica L.</i>
18	Вишня звичайна	<i>Prunus cerasus L.</i>
19	Гледичія колноча	<i>Gleditsia triacanthos L.</i>
20	Горіх волоський (грецький)	<i>Juglans regia L.</i>
21	Горобина звичайна	<i>Sorbus aucuparia L.</i>
22	Горобина проміжна	<i>Sorbus intermedia (Ehrh.) Pers.</i>
23	Груша звичайна	<i>Pyrus communis L.</i>
24	Дуб червоний	<i>Quercus rubra L.</i>
25	Дуб звичайний	<i>Quercus robur L.</i>
26	Евкомія в'язолиста	<i>Eucommia ulmoides Oliv.</i>
27	Зізіфус справжній (унабі)	<i>Ziziphus jujuba (sinénsis)</i>
28	Карія пекан (пекан, гікорі пекан, карія іллінойська)	<i>Carya illinoensis (Wangenh.) K.Koch</i>
29	Катальпа чудова	<i>Catalpa speciosa Warder ex Engelm.</i>
30	Каштан кінський звичайний	<i>Aesculus hippocastanum L.</i>
31	Кельрейтерія метільчата	<i>Koelreuteria paniculata Laxm.</i>
32	Клен американський (ясенеподібний)	<i>Acer negundo L.</i>
33	Клен звичайний (гостролистий)	<i>Acer platanoides L.</i>
34	Клен сріблястий	<i>Acer saccharinum L.</i>
35	Липа крупнолиста	<i>Tilia platyphyllos Scop.</i>
36	Липа серцевидна (дрібнолиста)	<i>Tilia cordata Mill.</i>

Продовження табл. 1.

1	2	3
37	Маклюра апельсиновидна (помаранчева)	<i>Maclura aurantiaca</i> Nutt
38	Маслинка вузьколиста	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.
39	Обліпиха крушиновидна	<i>Hippophae rhamnoides</i> L.
40	Осика	<i>Populus tremula</i> L.
41	Персик звичайний	<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch
42	Платан східний (чинара, чинар)	<i>Platanus orientalis</i> L.
43	Слива домашня	<i>Prunus domestica</i> L.
44	Слива пурпурова Пісарда	<i>Prunus cerasifera</i> Pissardii
45	Сосна кримська	<i>Pinus nigra</i> ssp. <i>pallasiana</i>
46	Софора японська (японська акація)	<i>Sophora japonica</i> L.
47	Тополя біла (срібляста)	<i>Populus alba</i> L.
48	Тополя пірамідальна (італійська)	<i>Populus pyramidalis</i> Borkh.
49	Тополя Симона (китайська)	<i>Populus simonii</i> Carrière
50	Тополя чорна (осокір)	<i>Populus nigra</i> L.
51	Туя західна	<i>Thuja occidentalis</i> L.
52	Туя східна (біота)	<i>Biota orientalis</i> (L.) Endl.
53	Цельтис (каркас західний)	<i>Celtis occidentalis</i>
54	Чекалкин горіх	<i>Xanthoceras sorbifolium</i> Bunge
55	Черемха звичайна	<i>Prunus padus</i> L.
56	Черемха пізня	<i>Prunus serotina</i> Ehrh.
57	Черешня	<i>Prunus avium</i> (L.) L.
58	Чишкун звичайний (мушмула)	<i>Mespilus germanica</i> L.
59	Шовковиця біла (еперка)	<i>Morus alba</i> L.
60	Яблуня домашня	<i>Malus domestica</i> Borkh.
61	Яблуня Недзвецького	<i>Malus niedzwetzkyana</i> Dieck.
62	Ялівець віргінський	<i>Juniperus virginiana</i> L.
63	Ясен звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i> L.
64	Ясен зелений (ланцетний)	<i>Fraxinus lanceolata</i> Borkh.

Аналізуючи дані таблиці 1 видно, що до таксономічного складу деревних ро-слин паркової території ХДАУ входять: *Acer negundo* L., *Acer platanoides* L., *Acer saccharinum* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, *Albizia julibrissin* Durazz., *Aralia mandshurica* Rupr. et Maxim., *Armeniaca vulgaris* Lam., *Betula borysthena* Klok., *Betula verrucosa* Ehrh., *Biota orientalis* (L.) Endl., *Carya illinoensis* (Wangenh.) K.Koch., *Catalpa speciosa* Warder ex Engelm., *Celtis occidentalis*, *Cydonia oblonga*, *Elaeagnus angustifolia* L., *Eucommia ulmoides* Oliv., *Fraxinus excelsior* L., *Fraxinus lanceolata* Borkh., *Gleditsia triacanthos* L., *Gymnocladus dioicus* (L.) K.Koch., *Hippophae rhamnoides* L., *Juglans regia* L., *Juniperus virginiana* L., *Koelreuteria paniculata* Laxm., *Maclura aurantiaca* Nutt, *Malus domestica* Borkh., *Malus niedzwetzkyana* Dieck., *Mespilus germanica* L., *Morus alba* L., *Pinus nigra* ssp. *Pallasiana*, *Platanus orientalis* L., *Populus alba* L., *Populus nigra* L., *Populus pyramidalis* Borkh., *Populus simonii* Carrière, *Populus tremula* L., *Prunus avium* (L.) L., *Prunus cerasifera* L., *Prunus cerasifera* Pissardii, *Prunus cerasus* L., *Prunus domestica* L., *Prunus padus* L., *Prunus persica* (L.) Batsch, *Prunus serotina* Ehrh., *Pyrus communis* L., *Quercus robur* L., *Quercus rubra* L., *Robinia pseudoacacia* Bessoniana, *Salix alba* L., *Salix babylonica* L., *Salix caprea* L., *Salix matsudana* f. *tortuosa* Koidz., *Sophora japonica* L., *Sorbus aucuparia* L., *Sorbus intermedia* (Ehrh.) Pers., *Thuja occidentalis* L., *Tilia cordata* Mill., *Tilia platyphyllos* Scop., *Ulmus glabra*

Huds., *Ulmus laevis* Pall., *Ulmus parvifolia* Jacq., *Xanthoceras sorbifolium* Bunge, *Ziziphus jujuba* (*sinénsis*). В цілому деревні рослини даної паркової території представлені 64 таксонами.

В таблиці 2 нами наводиться таксономічний склад чагарникових рослин, які ростуть на даній території.

Таблиця 2. - Таксономічний склад чагарникових насаджень паркової території Херсонського державного аграрного університету

№ п/п	Українська назва рослин	Латинська назва рослин
1	2	3
1	Айва японська (хеномелес)	<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.) Lindl.
2	Барбарис звичайний	<i>Berberis vulgaris</i> L.
3	Бирючина звичайна	<i>Ligustrum vulgare</i> L.
4	Будлея черволиста	<i>Buddleja alternifolia</i> Maxim.
5	Бузина чорна	<i>Sambucus nigra</i> L.
6	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.
7	Бузок персидський	<i>Syringa persica</i> L.
8	Вейгела квітнуча	<i>Weigela florida</i> (Bunge) A. DC.
9	Вишня повстяна	<i>Cerasus tomentosa</i> (Thunb.) Wall.
10	Гібіскус сирійський	<i>Hibiscus syriacus</i> L.
11	Глід півняча шпора (глід шпорцевий)	<i>Crataegus crus-galli</i> L.
12	Дейція шорстка (зірчаста)	<i>Deutzia scabra</i> Thunb.
13	Елеутерокок колючий	<i>Eleutherococcus senticosus</i> (Rupr. & Maxim.) Maxim.
14	Жимолость Стендіша	<i>Lonicera standishii</i> Jacq.
15	Жимолость татарська	<i>Lonicera tatarica</i> L.
16	Золотий дощ звичайний	<i>Laburnum anagyroides</i> Medik.
17	Ірга звичайна (круглолиста)	<i>Amelanchier ovalis</i> Medik.
18	Йошта	<i>Ribes nigrum</i> × <i>Ribes divaricatum</i> × <i>Ribes uva-crispa</i>
19	Калина гордовина	<i>Viburnum lantana</i> L.
20	Калина звичайна ф. Бульденеж	<i>Viburnum opulus</i> L.
21	Карагана дерев'яниста (жовта акація)	<i>Caragana arborescens</i> Lam.
22	Каріоптерис сивий	<i>Caryopteris incana</i> (Thunb. ex Houtt.) Miq.
23	Кизил білий (сибірський)	<i>Cornus alba</i> L.
24	Кизильник блискучий	<i>Cotoneaster horizontalis</i> Decne.
25	Кизильник горизонтальний	<i>Cotoneaster horizontalis</i> Decne.
26	Кизильник Даммера	<i>Cotoneaster dammerii</i> C.K. Schneid.
27	Ліщина звичайна (європейська)	<i>Corylus avellana</i> L.
28	Ломиніс цілолистий	<i>Clematis integrifolia</i> L.
29	Магонія падуболиста	<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.
30	Малина запашна (малиноклен запашний)	<i>Rubus odoratus</i> L.
31	Малина звичайна (європейська)	<i>Rubus idaeus</i> L.
32	Мигдаль степовий (низький, карликовий)	<i>Prunus tenella</i> Batsch.
33	Мигдаль трилопатеви	<i>Prunus triloba</i> Lindl.
34	Ожина звичайна	<i>Rubus fruticosus</i> L.
35	Півонія деревовидна	<i>Paeonia suffruticosa</i> Andrews
36	Піраканта яскраво-червона	<i>Pyraканtha coccinea</i> Roem.
37	Подорожник деревоподібний	<i>Plantago arborescens</i> Poir.
38	Розовик керієвидний	<i>Rhodotypos kerrioides</i> Sieb. Et Zucc.

Продовження табл. 1.

1	2	3
39	Садовий жасмин пухнастий (вінцевий)	<i>Philadelphus coronarius L.</i>
40	Самшит вічнозелений	<i>Buxus sempervirens L.</i>
41	Смородина золотиста	<i>Ribes aureum Pursh</i>
42	Смородина червона (порічки)	<i>Ribes rubrum L.</i>
43	Сніжноягідник білий	<i>Symphoricarpos albus (L.) S.F.Blake.</i>
44	Сніжноягідник округлий (звичайний)	<i>Symphoricarpos orbiculatus Moench</i>
45	Спірея Вангутта	<i>Spiraea xvanhouttei (Briot) Zabel</i>
46	Спірея дубровколиста	<i>Spiraea chamaedryfolia L.</i>
47	Спірея японська	<i>Spiraea japonica L.</i>
48	Тамарикс галузистий	<i>Tamarix ramosissima Ledeb.</i>
49	Форзиція європейська	<i>Forsythia europae Deg. et Bald</i>
50	Хвойник двоколосковий (ефедра двоколоскова)	<i>Ephedra distachya L.</i>
51	Шипшина собача	<i>Rosa canina L.</i>
52	Ялівець козацький	<i>Juniperus sabina L.</i>

З даних таблиці 2 видно, що таксономічний склад чагарникових рослин, які ростуть на парковій території ХДАУ наступний: *Amelanchier ovalis Medik*, *Berberis vulgaris L.*, *Buddleja alternifolia Maxim.*, *Buxus sempervirens L.*, *Caragana arborescens Lam.*, *Caryopteris incana (Thunb. ex Houtt.) Miq.*, *Cerasus tomentosa (Thunb.) Wall.*, *Chaenomeles japonica (Thunb.) Lindl.*, *Clematis integrifolia L.*, *Cornus alba L.*, *Corylus avellana L.*, *Cotoneaster dammerii C.K. Schneid.*, *Cotoneaster horizontalis Decne.*, *Cotoneaster horizontalis Decne.*, *Crataegus crus-galli L.*, *Deutzia scabra Thunb.*, *Eleutherococcus senticosus (Rupr. & Maxim.) Maxim.*, *Ephedra distachya L.*, *Forsythia europae Deg. et Bald*, *Hibiscus syriacus L.*, *Juniperus sabina L.*, *Laburnum anagyroides Medik.*, *Ligustrum vulgare L.*, *Lonicera standishii Jacq.*, *Lonicera tatarica L.*, *Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt.*, *Paeonia suffruticosa Andrews*, *Philadelphus coronarius L.*, *Plantago arborescens Poir.*, *Prunus tenella Batsch.*, *Prunus triloba Lindl.*, *Pyraканtha coccinea Roem.*, *Rhodotypos kerrioides Sieb. Et Zucc.*, *Ribes aureum Pursh*, *Ribes nigrum x Ribes divaricatum x Ribes uva-crispa*, *Ribes rubrum L.*, *Rosa canina L.*, *Rubus fruticosus L.*, *Rubus idaeus L.*, *Rubus odoratus L.*, *Sambucus nigra L.*, *Spiraea xvanhouttei (Briot) Zabel*, *Spiraea chamaedryfolia L.*, *Spiraea japonica L.*, *Symphoricarpos albus (L.) S.F.Blake.*, *Symphoricarpos orbiculatus Moench*, *Syringa persica L.*, *Syringa vulgaris L.*, *Tamarix ramosissima Ledeb.*, *Viburnum lantana L.*, *Viburnum opulus L.*, *Weigela florida (Bunge) A. DC.* Загалом кущові рослини цієї території представлені 52 таксонами.

В таблиці 3 нами наводиться таксономічний склад ліан, які ростуть на даній території.

З даних таблиці 3 видно, що таксономічний склад ліан, які ростуть на парковій території ХДАУ наступний: *Akebia quinata (Houtt.) Decne.*, *Campsis radicans (L.) Seem. ex Bureau*, *Clematis jackmanii T. Moore*, *Clematis montana Buch.-Ham. ex DC.*, *Clematis tangutica (Maxim.) Korsh.*, *Clematis vitalba L.*, *Hedera helix L.*, *Lonicera periclymenum L.*, *Parthenocissus quinquefolia Planch.*, *Periploca graeca L.*, *Vitis amurensis Rupr.*, *Vitis vinifera L.* Загалом кущові рослини цієї території представлені 12 таксонами.

Таблиця 3. - Таксономічний склад ліан паркової території Херсонського державного аграрного університету

№ п/п	Українська назва рослин	Латинська назва рослин
1	Акебія п'ятірня	<i>Akebia quinata (Houtt.) Decne.</i>
2	Виноград амурський	<i>Vitis amurensis Rupr.</i>
3	Виноград дівочий п'ятилисточковий	<i>Parthenocissus quinquefolia Planch.</i>
4	Виноград культурний	<i>Vitis vinifera L.</i>
5	Жимолость витка (німецька)	<i>Lonicera periclymenum L.</i>
6	Ломиніс гірський	<i>Clematis montana Buch.-Ham. ex DC.</i>
7	Ломиніс Жакмана	<i>Clematis jackmanii T. Moore</i>
8	Ломиніс лозяний (виноградолистий)	<i>Clematis vitalba L.</i>
9	Ломиніс тангутський	<i>Clematis tangutica (Maxim.) Korsh.</i>
10	Обвійник грецький	<i>Periploca graeca L.</i>
11	Плющ звичайний	<i>Hedera helix L.</i>
12	Текома	<i>Campsis radicans (L.) Seem. ex Bureau</i>

Для покращення естетичності паркової території ХДАУ необхідно доповнити видовий склад деревних рослин декоративними кущами. В таблиці 3 ми наводимо перелік кущових рослин (в т. числі і тих, які вже ростуть на цій території) необхідних для виконання плану озеленення даної території.

Таблиця 4. – Перелік кущових рослин для підвищення декоративності деревних насаджень паркової території ХДАУ

№ п/п	Українська назва рослин	Латинська назва рослин
1	Аморфа кущова	<i>Amorpha fruticosa L.</i>
2	Афлатунія в'язолиста	<i>Aflautunia ulmifolia [Franch.] Vass.</i>
3	Гінґо дволопаге	<i>Ginkgo biloba L.</i>
4	Дерен справжній (кизил справжній)	<i>Cornus mas L.</i>
5	Дуб каштанолістий	<i>Quercus castaneifolia</i>
6	Калина звичайна (червона калина)	<i>Viburnum opulus L.</i>
7	Каштан їстівний (благородний, справжній)	<i>Castanea sativa Mill.</i>
8	Керрія японська ф. повноквіткова	<i>Kerria japonica var. pleniflora Witte</i>
9	Клен польовий	<i>Acer campestre L.</i>
10	Клен татарський (чорноклен)	<i>Acer tataricum L.</i>
11	Клокичка периста	<i>Staphylea pinnata L.</i>
12	Лапчатка кущова	<i>Pentaphylloides fruticosa (L.) O.Schwarz</i>
13	Ліродендрон тюльпановий	<i>Liriodendron tulipifera L.</i>
14	Магнолія кобус	<i>Magnolia kobus DC.</i>
15	Павлонія повстяна (	<i>Paulownia tomentosa (Thunb.) Steud.</i>
16	Пухириплідник калинолистий	<i>Physocarpus opulifolius (L.) Maxim.</i>
17	Скумпія звичайна (райдерев)	<i>Cotinus coggygia Scop.</i>
18	Холодикус різнобарвний	<i>Holodiscus discolor (Pursh) Maxim.</i>
19	Церцис європейський (багряник європейський)	<i>Cercis siliquastrum L.</i>
20	Шипшина зморшкуватий (ругоза)	<i>Rosa rugosa Thunb.</i>
21	Шипшина корична (травнева)	<i>Rosa majalis J. Herm.</i>
22	Яблуня пурпурова	<i>Malus × purpurea (Barbier & Cie) Rehder</i>
23	Японська вишня (сакура)	<i>Prunus serrulata Lindl.</i>

З даних таблиці 3 видно, що для покращення декоративності деревних насаджень даної території необхідно провести підсаджування 23 таксонів дерев та чагарників, а саме *Acer campestre* L., *Acer tataricum* L., *Aflatus ulmifolia* [Franch.] Vass., *Amorpha fruticosa* L., *Castanea sativa* Mill., *Cercis siliquastrum* L., *Cornus mas* L., *Cotinus coggygria* Scop., *Ginkgo biloba* L., *Holodiscus discolor* (Pursh) Maxim., *Kerria japonica* var. *pleniflora* Witte, *Liriodendron tulipifera* L., *Magnolia kobus* DC., *Malus × purpurea* (Barbier & Cie) Rehder, *Paulownia tomentosa* (Thunb.) Steud., *Pentaphylloides fruticosa* (L.) O.Schwarz, *Physocarpus opulifolius* (L.) Maxim., *Prunus serrulata* Lindl., *Quercus castaneifolia*, *Rosa majalis* J. Herm., *Rosa rugosa* Thunb., *Staphylea pinnata* L., *Viburnum opulus* L.

Висновки. 1. Визначено таксономічний склад деревних (64 таксони), чагарникових (52 таксони) насаджень та ліан (12 таксонів) паркової території ХДАУ.

2. Встановлено, що покритонасінні рослини складають 115 таксонів від їх загальної (128) кількості, а голонасінні відповідно 13 таксонів.

3. Досліджено, що для покращення декоративності деревних рослин на території паркової зони ХДАУ необхідно провести підсаджування 23 таксони дерев та чагарників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Марченко А.Б. Таксономічний аналіз дендрофлори скверу на території сквирської дослідної станції інституту агроєкології НААНУ, 2011. – С. 1. – Режим доступу: http://old.btsau.net.ua/files/list/edition/ed_nxeapgsklb.pdf
2. Пилипчук В.Ф. Таксономічний склад, походження, вікова та кількісна структури листяних деревних рослин у парках Києва / В.Ф. Пилипчук // Ботаніка. – 2009. – № 9. – С. 139. – Режим доступу до журн.: <http://www.adffactorv.com>
4. Заячук В.А. Дендрологія: Підручник / В.Я. Заячук. – Львів: Априорі, 2008. – 656с.: іл.

УДК 631.115.13 (470.311): 631.58: 903'13(09)

СТАНОВЛЕННЯ МОСКОВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА

РЯБА О.І. – к. іст. н., доцент, Національний університет біоресурсів в природо-користування України

Постановка проблеми. Засновниками Московського товариства сільського господарства були Д.В. Голіцин, П.О. Толстой, М.М. Муравйов та інші великі землевласники, а також видатні знавці і практики аграрного виробництва того часу – А.Т. Болотов і Д.М. Полторацький.

А.Т. Болотов почав свою діяльність в другій половині 18 ст. в своєму маєтку Дворяниново Тульської губернії і у віці 80-ти років брав участь в роботі Московського товариства як почесний член.